



РЕЦЕНЗИЯ

относно конкурс за „доцент“
в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“, обявен в ДВ бр. 99 от 21 ноември 2025 г. за нуждите на катедра „Икономика“

кандидат за участие в конкурса: гл. ас. д-р Крум Христов Христов от
Аграрния университет – гр. Пловдив

Рецензент: доц. д-р Димитър Георгиев Златинов, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Стопански факултет,
област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, определен съгласно Заповед № РД 16-134/26.01.2026 г. на Ректора на Аграрен университет – гр. Пловдив

1. Общи данни за кариерното и тематичното развитие на кандидата

Гл. ас. д-р Крум Христов Христов е дългогодишен преподавател в катедра „Икономика“ при Аграрния университет – гр. Пловдив. Академичната му кариера се развива последователно и устойчиво в рамките на научната специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“.

Професионалният опит на гл. ас. д-р Крум Христов включва както академична, така и административно-експертна дейност в сферата на аграрната икономика и аграрната политика. Преди постъпването си като преподавател той е работил като експерт в системата на Министерството на земеделието, включително в дирекция „Агростатистика“, където е участвал в събиране и анализ на статистическа информация, както и в процеси по разработване и прилагане на политики за развитие на селските райони.

Образованието на гл. ас. д-р Крум Христов е в съответствие с научната специалност на обявения конкурс и показва последователно академично развитие в областта на аграрната икономика. Той придобива образователна и научна степен „доктор“ по „Икономика и управление (селско стопанство)“ в Аграрния университет – гр. Пловдив. Преди това завършва магистърска степен по „Мениджмънт на агробизнес организациите“ и втора магистърска степен по „Счетоводство и контрол“, което му осигурява задълбочена управленска и финансова подготовка. Базовото му висше образование е „бакалавър“ по „Аграрна икономика“, където отново е бил възпитаник на Аграрния университет.

Д-р Христов е преминал специализирани международни обучения, свързани с прецизното земеделие и социално-икономическите политики. В контекста на конкурса за „доцент“ може да се приеме, че професионалната и образователната му подготовка е напълно в съответствие с академичното развитие в съответната научна специалност.

2. Общо описание на представените материали.

В конкурса за „доцент“ гл. ас. д-р Крум Христов Христов участва с обща продукция от 21 труда, групирани по следния начин:

- Публикации, реферирани и индексирани в Scopus – 2 изцяло на английски език;

- Публикации, реферирани и индексирани в Web of Science – 15 изцяло на английски език;
- Публикации, реферирани в други бази данни – 2, от които 1 на английски език;
- Монография – 1;
- Книга на базата на защитен дисертационен труд – 1.

Тематиката на публикациите показва приемственост и надграждане – от дисертационното изследване върху фамилените земеделски стопанства към по-широк анализ на структурната трансформация на аграрния сектор и регионалното развитие.

3. Основни направления в изследователската работа на кандидата. Демонстрирани умения или заложби за ръководене на научни изследвания (ръководство на проекти, привлечено външно финансиране и др.).

В конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ гл. ас. д-р Крум Христов участва с цялостна научна продукция, която не само отговаря, но и значително надвишава минималните национални изисквания съгласно ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ. Представените трудове са тематично обвързани, концептуално последователни и демонстрират ясно очертан и устойчив научноизследователски профил в областта на „Икономика и управление (селско стопанство)“.

Централно място в конкурсната документация заема хабилитационният труд – монографията „Влияние на структурните промени в аграрния сектор върху развитието на селските райони в България“ (2025 г.). Трудът представлява самостоятелно, цялостно и завършено научно изследване с ясно формулирана цел и задачи, обоснована методология и аргументирани изводи. В него се анализира динамиката на структурните трансформации в българското земеделие в контекста на членството в Европейския съюз и прилагането на Общата селскостопанска политика. Авторът разглежда теоретичните основи на структурните промени, реструктурирането на земеделието на секторно и регионално ниво, институционалните трансформации след 2020 г., както и възможностите за постигане на балансирано регионално развитие.

Особено внимание заслужава разработената от гл. ас. д-р Крум Христов методика за оценка на структурните изменения и тяхното отражение върху селските райони. Използвани са индекси за специализация и концентрация (вкл. индекс на Herfindahl), анализ на икономическия размер на стопанствата чрез показателя Стандартен производствен обем, както и сравнителен регионален анализ. Комбинирането на натурални и стойностни измерители позволява изграждането на детайлна и обективна картина на структурната еволюция на сектора. Монографията убедително доказва процесите на концентрация на земеделската земя и задълбочаваща се поляризация между малките и големите стопанства, както и отражението им върху социално-икономическото развитие на селските райони.

Наред с хабилитационния труд, гл. ас. д-р Крум Христов представя публикации по номенклатурната специалност, включително публикации, индексирани в SCOPUS и Web of Science, статии в рецензирани научни списания, доклади от международни и национални научни конференции, както и публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд. Общият брой точки по наукометричните показатели надвишава 600 при изискуем минимум 400

точки, което безспорно показва изпълнение и значително превишаване на нормативните критерии. Личното участие на кандидата е ясно разпознаваемо като в значителна част от публикациите той е водещ или първи автор.

В тематично отношение научната продукция може да бъде обособена в няколко основни направления.

Първото направление е свързано със **структурните промени в аграрния сектор**. В монографията и съпътстващите публикации се изследват трансформациите в структурата на земеделието, измененията в броя и размера на стопанствата, концентрацията на използваната земеделска площ и регионалните различия. Анализът обхваща периода преди и след присъединяването на България към ЕС и разкрива формирането на дуалистична структура, характеризираща се с доминираща роля на големите стопанства. Д-р Христов аргументирано свързва тези процеси с институционалната среда и с инструментите на Общата селскостопанска политика.

Второто направление обхваща **проблематиката на Общата селскостопанска политика и развитието на селските райони**. В редица публикации се анализира концентрацията и разпределението на директните плащания, въздействието на подпомагането върху различните типове стопанства, както и дисбалансите между отделните подотрасли – зърнопроизводство, животновъдство и др. Извежда се необходимостта от по-териториално диференциран модел на подкрепа, съобразен със специфичните потребности на различните райони. Научните резултати се отличават с критичен, но аргументиран анализ на ефективността на политиките и с ясно формулирани препоръки за тяхното усъвършенстване.

Третото направление е свързано с **малките и семейните земеделски стопанства**. В дисертационния труд и в последващата книга (2023 г.) се разглеждат възможностите за тяхното устойчиво развитие, проблемите при достъпа до финансиране и административните затруднения при участие по мерки от Програмата за развитие на селските райони. Формулирани са конкретни препоръки за подобряване на достъпа до подпомагане и за засилване на ролята на фамилияния модел в българското земеделие.

Четвъртото направление се отнася до **конкурентоспособността и повишаването на добавената стойност в аграрния сектор**. Разработени са методически подходи за оценка на конкурентоспособността на земеделските стопанства, като се акцентира върху диверсификацията, иновациите и интеграцията по веригата на стойността. Анализите показват необходимостта от реструктуриране към по-висока степен на преработка и пазарна ориентация с оглед устойчивото развитие на селските райони.

Проектната дейност на гл. ас. д-р Крум Христов се характеризира с последователност и тематична обвързаност с неговия научен профил в областта на аграрната икономика, структурните промени и развитието на селските райони. Той е участвал в национални научноизследователски проекти, насочени към повишаване на конкурентоспособността на земеделските стопанства и анализ на трансформациите в аграрния сектор, което допълва и надгражда основните му изследователски направления.

В международен план кандидатът е включен в проекти по европейски програми, свързани с иновации в аграрното образование и развитие на нови учебни модули в областта на прецизното земеделие. Участието му в тези инициативи показва способност за работа в международна среда, принос към интернационализацията на университета и стремеж към интегриране на научните резултати в образователния процес.

В обобщение, представената научна продукция е тематично цялостна, методологично обоснована и с ясно изразена практическа насоченост. Д-р Христов демонстрира задълбочени познания в областта на аграрната икономика, умения за прилагане на съвременни аналитични методи и способност за формулиране на научно аргументирани изводи и препоръки.

4. Оценка на педагогическата подготовка и дейност на кандидата. Ролята му за обучението на млади научни кадри.

Гл. ас. д-р Христов има дългогодишна преподавателска практика в катедра „Икономика“ към Факултета по икономика при Аграрния университет – гр. Пловдив. През годините е водил лекции и упражнения по ключови дисциплини, сред които: Развитие на селските райони; Световно аграрно стопанство; Разработване и управление на проекти; Оценка на проекти; Аграрна икономика; Икономико-математическо моделиране; Регионална икономика. Преподавателската му дейност обхваща както бакалавърска, така и магистърска степен на обучение.

Представена е справка, че гл. ас. д-р Крум Христов е осъществявал научно ръководство на 24 дипломанти, което е показател за активна и устойчива ангажираност в обучителния процес и за доверие от страна на студентите към неговата професионална и научна компетентност.

5. Значимост на получените резултати, доказана с цитирания, публикации в престижни списания, награди, членство в международни и национални научни органи и др.;

Научните резултати на гл. ас. д-р Крум Христов са публикувани в международни научни издания, индексирани в световноизвестни бази данни като SCOPUS и Web of Science Core Collection. Това обстоятелство е съществен показател за качеството на изследванията, тъй като публикациите в подобни издания преминават през строга процедура на международно рецензиране и селекция. Индексирването им в авторитетни научни бази данни гарантира тяхната международна видимост, достъпност и разпознаваемост в научната общност.

Наличието на цитирания в научни издания, реферирани и индексирани в международни бази данни, представлява обективен индикатор за възприемане и използване на научните резултати от други изследователи. Цитируемостта е доказателство, че поставените от автора проблеми са актуални, а направените изводи и предложения намират отражение в по-нататъшни научни разработки и анализи.

Тематичната последователност на публикациите, тяхната обвързаност с хабилитационния труд и ясната концентрация върху проблемите на структурните промени, Общата селскостопанска политика и развитието на селските райони показват устойчив и добре изграден научноизследователски профил. Д-р Христов се утвърждава като изследовател в областта на аграрната икономика, със специфична експертиза в анализа на институционалните и икономическите фактори, определящи развитието на земеделските структури и селските територии.

6. Значимост на приносите за науката и практиката. Мотивиран отговор на въпроса доколко кандидатът има ясно очертан профил на научноизследователската работа;

Научноизследователската дейност на гл. ас. д-р Крум Христов се отличава с

ясно очертан тематичен профил, последователност и надграждане във времето. От дисертационния труд, посветен на възможностите за развитие на фамилените земеделски стопанства, през публикациите, свързани с разпределението на директните плащания и достъпа до подпомагане, до хабилитационната монография, анализираща структурните трансформации в аграрния сектор, се проследява логическа и концептуална приемственост.

Посочената тематична концентрация показва формирането на устойчив научен профил в областта на икономиката и управлението на селското стопанство, с подчертана ориентация към реалните проблеми на българското земеделие и селските райони. Публикациите в международни издания, индексирани в SCOPUS и Web of Science, свидетелстват за интегриране на изследванията в европейския научен контекст и за международна разпознаваемост.

Характерна особеност на научната работа на д-р Христов е съчетаването на теоретичен анализ с емпирични изследвания, базирани на статистически данни от преброявания на земеделските стопанства, данни на МЗХГ, Евростат и други официални източници. Това придава на изводите висока степен на обоснованост и практическа приложимост.

Очертаните приноси от научната дейност на д-р Христов дават основание да се приеме, че той притежава ясно изграден, устойчив и последователно развиващ се научноизследователски профил, който изцяло съответства на обявената научна специалност.

I. ОРИГИНАЛНИ ПРИНОСИ

В научните трудове на гл. ас. д-р Крум Христов се разработва концептуална рамка за анализ на структурните промени в аграрния сектор и тяхното отражение върху развитието на селските райони. Защитава се тезата за задълбочаваща се структурна поляризация в българското земеделие, изразяваща се в концентрация на използваната земеделска площ и производствени ресурси в големи стопанства и намаляване на относителния дял на дребните структури. Анализът проследява динамиката на тези процеси както на секторно, така и на регионално ниво.

В представените публикации за участие в конкурса се извежда връзката между институционалната среда, инструментите на Общата селскостопанска политика и трансформацията на производствената структура, като е показано как механизмите на подпомагане влияят върху степента на концентрация и специализация. Предложен е интегриран подход към оценката на устойчивото развитие на селските райони, съчетаващ икономически, социални и регионални индикатори и създаващ основа за формулиране на по-ефективни политики в сектора.

II. МЕТОДОЛОГИЧНИ ПРИНОСИ

В своите научни изследвания гл. ас. д-р Крум Христов прилага и адаптира количествени методи за оценка на концентрацията и специализацията в земеделието, вкл. индексът на Herfindahl и индекс на специализация, съобразен със спецификата на наличните статистически данни. Използван е комбиниран анализ по икономически размер на стопанствата (Стандартен производствен обем) и по размер на използваната земеделска площ, което позволява прецизно разграничаване и интерпретация на структурните изменения в сектора.

Д-р Христов разработва методическа схема за оценка на въздействието на директните плащания върху различните типове стопанства, като е осъществен и сравнителен анализ в динамичен аспект – преди и след присъединяването на България към ЕС. Това дава възможност за по-обективна и аргументирана оценка

на ефектите от европейските политики върху трансформацията на аграрната структура.

III. НАУЧНИ ПРИНОСИ

В научните разработки на гл. ас. д-р Крум Христов са систематизирани основните тенденции в развитието на българското земеделие след 2007 г., като са анализирани измененията в структурата на производството, земеползването и размера на стопанствата. Изследването проследява трансформациите в отделните подотрасли и разкрива нарастващата диференциация между различните типове земеделски структури.

Д-р Христов доказва силната зависимост на определени подотрасли от инструментите на Общата селскостопанска политика, както и неравномерното разпределение на публичната подкрепа. Анализирани са регионалните различия в аграрната структура и са идентифицирани факторите, които определят различната степен на адаптивност на стопанствата към пазарните и институционалните условия. Специално внимание е отделено на проблемите на малките и полу-пазарни стопанства при достъпа до финансиране и инвестиционна подкрепа, като са изведени ограниченията и възможностите за тяхното устойчиво развитие.

IV. ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

В изследванията на гл. ас. д-р Крум Христов са формулирани конкретни препоръки за оптимизиране на разпределението на директните плащания с цел ограничаване на прекомерната концентрация на публичен ресурс в ограничен брой големи стопанства. Предложени са мерки за насърчаване на семейните и малките земеделски стопанства чрез подобряване на достъпа им до инвестиционни инструменти, финансови схеми и специализирани консултантски услуги.

Предлагат се насоки за постигане на по-балансирано регионално развитие, отчитащи демографските, икономическите и структурните особености на селските райони. Направените изводи и предложения имат ясно изразена практическа насоченост и могат да бъдат използвани при разработването и актуализирането на стратегически документи и политики в рамките на Общата селскостопанска политика за периода 2023–2027 г.

7. Критични бележки и препоръки

Част от представените публикации са в съавторство, което е естествено и характерно за съвременните научни изследвания, особено в контекста на международното сътрудничество и интердисциплинарния подход. Същевременно, с оглед по-нататъшното утвърждаване на кандидата за доцент като водещ изследовател в научната област, може да се препоръча в бъдещата му научна дейност да се увеличи относителният дял на самостоятелните публикации, особено в издания с по-висок импакт фактор и международна видимост.

Темата за екологичната трансформация на аграрния сектор, която е актуална и значима в контекста на Европейската зелена сделка и новата ОСП, би могла да бъде допълнително задълбочена чрез прилагане на количествени модели за оценка на устойчивостта. Разширяването на изследванията в тази посока би допринесло за още по-пълно интегриране на икономическите, екологичните и социалните аспекти на устойчивото развитие в бъдещите научни разработки на д-р Христов.

8. Лични впечатления и становище на рецензента

Не познавам лично кандидата и нямам преки професионални контакти с него извън рамките на настоящата конкурсна процедура. Оценката ми се основава изцяло на представените научни трудове, приложените справки и документите по конкурса.

Въз основа на анализа на цялостната му научна и преподавателска дейност мога да заключа, че кандидатът за доцент демонстрира професионализъм, научна коректност и устойчиво академично развитие. Той притежава ясно изграден научен профил в областта на аграрната икономика и активно участва в академичния живот чрез публикационна дейност, проектна активност и преподавателска ангажираност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на направения анализ на педагогическата, научната и научно-приложната дейност на кандидата считам, че **КРУМ ХРИСТОВ ХРИСТОВ** отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, като покрива и значително надвишава минималните национални изисквания, притежава утвърден профил в научната специалност, осъществява активна проектна и международна дейност и демонстрира устойчиво развитие като преподавател и изследовател.

Всичко това ми дава основание да оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО** цялостната му дейност.

Предлагам на членовете на уважаваното Научно жури също да гласуват положително, а Факултетният съвет на Факултета по икономика при Аграрния университет – гр. Пловдив да избере Крум Христов Христов за „доцент” по научната специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“.

Дата: 20.02.2026 г.

гр. София

РЕЦЕНЗЕНТ:.....

(доц. д-р Димитър Златинов)